İşletme Araştırmaları Dergisi
Journal of Business Research-Turk
10/3 (2018) 919-928

Journal Of
Business Research
Türk
www.isarder.org

Kırgızlar'ın Yönetim Sistemleri ve Sosyal Yapılarının Manas Destanındaki İzdüşümleri

*Reflections of the Management Systems and Social Structure of Kyrgyz in
the Manas Epic*

Shurubu KAYHAN

İstanbul Kültür Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
orcid.org/0000-0001-8712-9939
shurubukayhan@gmail.com

Özet

Manas destanı Kırgızlar'ın geçmişten günümüze kadar uzanan tarihi olaylarını edebi ölçülerde bizlere ulaştıran kültürel bir değerdir. Bir halkın maneviyatının, tarihi ve estetik varlığının milli duygular çerçevesinde edebi sahaya yansımaları olan destanlar, milli kültürün ve tarihin ortak değerleri içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda Kırgız tarihinin şiirsel ifadesi olarak da tanımlayabileceğimiz “Manas Destanı” bütün Türk dünyasını aynı köklerde buluşturacak değerlerden biri olarak ayrı bir yere sahiptir. *Manas Destanı Kırgızlar'ın yaşayış biçimini, duygu ve düşüncelerini, tarihini, onların dış düşmanlara karşı verdikleri mücadeleyi, dünya görüşlerini, sosyal ve ruh dünyalarını yansıtan gelenek ve göreneklerini ahlak ve din telakkilerini anlatan bir Kırgız mecmuası gibidir. Destanda Kırgız halkını han olarak yöneten Manasın babası Cakıptan başlayarak ondan sonraki nesilleri olan Manas, Manasın oğlu Semetey ve onun oğlu Seytek'in Esenkan, Konurbay, Çon Kete gibi Kalmuk-Çin hanlarıyla aralarında geçen savaşlar anlatılır ve Kırgızlar'ın bağımsızlık girişimleri aktarılır. Araştırmamızda destanda anlatıldığı şekliyle Kırgızlar'ın sosyal yapısı incelenerek, Ortaçağda onların yönetim sistemleri, hak ve hukuk meseleleri ve de sosyal tabakaları hakkında bir yargı oluşturulması amaçlanmaktadır.*

Anahtar kelimeler: Manas destanı, Kırgızlar, sosyal yapı, yönetim sistemi.

Abstract

The epic of Manas is a cultural value that brings the historical events of the Kyrgyz from past to present within the scope of literary measures. The epics, which are the reflection of a people's spirituality, historical and aesthetic existence in the literary field within the framework of national feelings, have an important place in the common values of national culture and history. In this context, Türk Manas Epic "which can be defined as the poetic expression of Kyrgyz history has a special place as one of the values which will bring the whole Turkish world together in the same roots. The Epic of Manas is like a Kyrgyz magazine which tells the ways of the life and customs of the

Kyrgyz, their feelings and thoughts, their history, their struggle against external enemies, their world views, their social and spiritual world, their morality and religion. Cakıp, the father of Manas, who ruled the Kyrgyz people as a khan, discusses the future generations of Manas, son of Manas Semetay and his son Seyitek, the wars between the Kamuk-Chinese khans such as Esenkan, Konurbay and Chon Kete, and the attempts of indepenence of the Kyrgyz. The aim of this study is to examine the social structure of the Kyrgyz as described in the epic, and to establish a judiciary about their management systems, rights and law issues and their social strata in the Middle Ages.

Keywords: *Epic of Manas, Kyrgyz, Social Structure, Management System.*

Giriş

Manas destanı en eski halklardan sayılan Kırgızlar'ın atalarından kalan edebi mirası ve gururla okunan kaynaklarından. Dünya medeniyetleri tarihinde önemli ve değerli bir yere sahip olan büyük bir eserdir. Dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş hacme, zenginliğe ve geniş bir anlatıya sahip olan Manas destanı, bu üç özelliği ile diğer destanlardan farklılık arz etmiş, dolayısıyla insanlarda büyük bir merak ve ilgi uyandırmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Kırgızlar'ın Ortaçağdaki yönetim sistemleri ve sosyal yapılarını kapsayan hak, hukuk sorunları ve sosyal tabakaları hakkında bir kanaat oluşturmaktır. Bu amaçla çalışmamız adı geçen destanın incelenmesi ve alandaki yazılı ve sözlü anlatımların derlenmesi yöntemiyle yürütülmüştür.

Manas destanı tarihte iki bin yıldan beri adını duyuran Kırgızlar'ın geçmişte içinden geçtiği olayların ve dönemlerin tüm izlerini edebi yönden yansıtan, Kırgızlar'ın asırlar boyunca duyduklarını, doğru ve yanlış, iyi ve kötü düşüncelerini, toplum, tabiat ve dünya görüşlerini bir araya getiren zengin bir hazinedir. Bu eser onu yaratmış olan halkın geçmiş tarihini hatırlamasıyla gelenek ve göreneğin yollarını birleştiren didaktik bir miras olup halkın haklarından, anayasasına kadar yol gösteren kılavuz sayılmakta, her vatandaşın bu büyük mirastan hayatın doğru ve yanlış, iyi ve kötü örneklerini içselleştirmelerini sağlamaktadır.

Eserde Kırgız halkının günlük hayatına ait bütün örnekleri en iyi şekilde, edebi biçimde bulmak mümkündür. Ünlü bilim adamlarının içinde Manası araştıranlar, destanın Kırgız halkının hayat tarzını edebi yönden ortaya koyması nedeniyle ona hayat ansiklopedisi adını vermektedirler.

Manas destanı hep Kırgızlarla beraber yaşamıştır. Nice dramatik tarihi olayların edebi bir vakayinameye dönüşmesi yüzyıllar almıştır. Bilindiği gibi halk destanları, toplum yapısının bir aynası olmakla kalmaz, ona bir kahramanın özelliklerini ilave ederler. Böylece, halk kitlesinin menfaatini ve idealini sanatsal bir şekilde tasvir ederler. Dolayısıyla düşmana mal, can, yer ya da su için yapılan bir saldırının arkasında vatan sevgisi ve vatani koruma kaygısı vardır. Bazen han ve beylerin halka çektiydikleri eziyetler de destana katkı sağlar. Halk arasından çıkmış olan kahramanlar, siyasi ve sosyal bakımdan onlara karşı tavır koyarlar. Eski olaylar bu gibi durumlarda yeniden yorumlanır ve yeni bir ideolojiye dönüştürülür. Bu tür destanlarda olumsuz karakterlere karşı savaşılabilmek için epik kahramanlar yaratılır. Olgunlaşma, doğma, çabuk büyüme sihirli güçler ile ilişki kurma gibi nitelikler, eskiden kalma geleneksel motiflerdendir.

Manas destanı Kırgızlar'ın tarihini, bir halk olarak kendilerini korumak için düşmanlarına karşı verdikleri mücadelelerini, estetik kabiliyetini, dünya görüşünü,

geçim savaşlarını, başka halklarla olan ilişkilerini, sosyal ve manevi dünyalarını yansıtır.

Kazak bilim adamı Çokan Valihanov “Manas destanı zaman içinde edebi zenginlik kazanarak Kırgızların bütün mitolojisini, masallarını, menkıbelerini aynı zamana toplamış ansiklopedik bir eserdir” demektedir (Bakirov,1997,s.12). Türkolog V. Radloff, Kuzey Türk boylarındaki sözlü yaratıcılık üzerine yazdığı eserinin giriş kısmında, Kırgızların epik destanı için: “ Halkın hayatının ve bütün gelişmelerinin şiirsel yansımasıdır” ifadesini kullanmaktadır (Bakirov, 1997, s.13). Ünlü Kırgız Kırgız yazarı Cengiz Aytmatov ise: “Manas, okyanus... Kırgız halkının geçmişindeki hayatı ve dünya kültürüne katkısıdır” demektedir (Bakirov, 1997, s.113). Çalışmamızda Orta Çağda Kırgızlar’ın yönetim sistemi, hak ve hukuk meseleleri ve Manas destanının Kırgızlar’ın yönetim sistemi üzerine etkileri incelenecektir. Böylece yönetim sistemleriyle birlikte sosyal yapılarını kapsayan hak, hukuk sorunları ve sosyal tabakaları hakkında bir kanaat oluşturulmaya çalışılacaktır.

Orta Çağda Kırgızların Yönetim Sistemi

Manas destanında halk boylara ve akraba topluluklarına ayrılır ve kendi bağımsızlıklarını ilan ederler. Fakat her boy ayrı yaşamasına rağmen savaş durumunda hemen birleşirler. Barış zamanlarında boyların başında aksakallar durup onlar yönetirler. Bu boyların başkanlarına destanda “Han” adı verilir. Onları kendi boyları seçmişlerdir. Başkanlık miras yolu ile değil seçim yolu ile elde edilir. Örneğin, Bakay “Büyük Gaza” döneminde Han seçilir. Barış döneminde tüm sorunlar aksakallar tarafından, özel durumlarda ise halk toplantılarında çözümlenmektedir. Eğer boy (Birkaç akraba topluluklarından oluşan büyük gruplar) ile soy (Küçük akraba grupları) aralarında anlaşmazlıklar olursa akraba topluluğunun toplantısını düzenleyip, sorunları çözmeye çalışırlar. Destanda Manasın babası Cakıp Handır. Cakıp Han kendi akrabaları arasında danışıp (Meşveret edip) Manasa düğün yapar. Manası Kırgız halkına Han seçtiklerinde de soylar ve boylar birleşip oy verirler(Türkmen Fikret, Uraimova Şurubu, 2007, s.112) :

Yiğitler omzunda gezdirip,
Yedi adım geçince
Yeter, yiğitler yeter!-diye
Yaşlı Çakıp’ın yanına,
Yere indirdiler Manası.
Yalnız Manas daha gençti,
Yedi kere döndürdüler,
Yettik hedefimize!-diye.
Han vazifesine başlasın!

Han tacını taktılar, Han Manasın başına!

Destanda anlatıldığına göre başka bir toplantı ise Kırgızların Altay’dan Ala Dağ’a göç ettikleri zaman yapıldı. Burada da sıradan sorunları meclis kendisi çözümler, genel ve önemli sorunları halk toplantısına aktarırlardı. Başkanların hakları destanda sınırlıdır. Onlar halk toplantılarına ve aksakal oturumlarına bağlı olmuşlardır. Başkanlar küçük akraba topluluklarının arasındaki sorunlara karışamazlardı. Başkanlar töreye göre bu tür kurallara uymak zorundadırlar. Çünkü onların yandaşları ve destekçileri yoktur. Halkın istek ve gücüne karşı gelemezler. Eğer onlar bu gibi kuralları bozarlarsa onları cezalandırırlar. Böyle bir durum ile destanda “Kökötay’ın Aşında” karşılaşılır: Manas

kendi isteği ile meseleyi çözmeye çalıştığında öz adamı Koşoy ona karşı çıkardı. Halk toplantısı yüksek yönetim olarak sayılsa da kendi başına sorun çözemezdi. Gerçek hayatta bunu Aksakallar Kurulu yürütürdü. Halk toplantılarında onların gücü daha da artıyordu. Halk toplantılarının önemli katılımcıları olmayıp, pasif takipçileri olmuştur. Genelde onlar Aksakalları desteklemişlerdir. Buna örnek destanda “Büyük Gaza” ve Altay’dan Ala Dağa göçte şöyle anlatılır(Manas: Destan. S. Orozbekovun Varyantı, 1978, 203):

Beni anlayan yurdum varsa,
Oyu ile gelsin bana.
Beni anlamayan yurdum varsa,
Sözcüsü ile gelsin bana.
Beni bilen yurdum varsa,
Bana oyun versin diye
Beni tanımayan yurdum varsa,
Hükümdar Manasım ben -diye
Beni dinlesin herkes!- diye
Haber salmış diyara,
Kalabalık Kırgız halkına.
Kahraman Manas bunu der
Meclise herkes toplansın
Halkım beni dinlesin,
Babalarımızdan kalan yer için
Gazaya ben koyuldum!

Yukarıdaki iki olayda da Aksakallar Kurulunun kararı sonucu halk toplantısına sunulup, halkın onların kararlarına zorunlu olarak uyum sağladıkları anlatılmaktadır.

Bu yönetimde tam demokrasi olmadığını görmekteyiz. Fakat bazı durumlarda halk toplantılarının da baskın olduğu gözükmemektedir. Bu örnek Manas’ın Han seçildiği an Aksakallardan biri değil, genç Manas’ın halk tarafından seçilmesi ile sonuçlanmasında karşılaşılan andır(Musaev Samar, 1979, s. 134);

Manas adlı bir genci,
Han olarak seçtik biz.
Bizim seçtiğimiz o genç,
Bizim hanımızdır artık.
Ayağı ile başına,
Yaşlı ile gencine,
Uğurlu gelir hepsine....

Savaş zamanlarında başkan-hanın hakları sınırsızdır. Böyle özel durumlarda onlara geçici olarak sınırsız haklar halkı tarafından sunulur. Bu şartlarda hanın tüm emirleri herkes tarafından kesin olarak uygulanmaktadır. Hiç kimse emre karşı gelemmez. “Büyük Gaza” döneminde Almambet Han’ın tüm emirleri eksiksiz uygulanmıştır. Emirleri sadece asker hanı değiştirebilmiştir.

Soyun başkanı genelde aynı soyun içinden seçilirdi. Çünkü, başkanlık babadan oğula miras olarak geçiyordu. Fakat soylar topluluğunun asker başçıları buna dahil değillerdi. Soy başkanları destanda “Han” diye adlandırılıyordu. “Han” destanda bir soyun özel olarak seçip görevlendirdikleri başkanlarıdır. Han her zaman başarılı, saygı değer bir kişilik olmak zorundaydı. Hanların hak olarak diğer sıradan halktan hiçbir

ayrıcalığı olmamıştır. Hanlar, savaşta her zaman en önde kahramanca savaşmak zorundaydılar. Onun hayatı sürekli tehlike içindeydi. Buna karşın sıradan bir asker kadar hakka sahipti. Kahramanlık ve başarı sergilemek mecburiyetleri vardı. Bu nedenle de halk tarafından çok sevilmişlerdir. Halkı da her zaman onların izinden gitmiştir. Manas Han da tam bu niteliklere sahip bir liderdir. Örneğin Manas Han'ın Neskara devi yendiği hikayede: Neskara 6 bin askeri ile Manasa karşı saldırıya geçer. Manas:

Mızrağın hızlı savurup,
Neskarayı yere devirdi.
Kırdın belimi kırdın!-diye
Ellerini kaldırıp, Neskara yalvardı:
Canımı bırak, alma diye.
Ardından tüm askerleri

Bağışla!-diye yalvardılar (Manas: Destan. S. Orozbekovun Varyantı, 1980, s.187).

Buna benzer örnekler Bakay ve Almambet'in hanlık dönemlerinde de karşılaşır.

Destanda gelenekler görenekler ve adetler hukuk ve hak meselelerinden daha çok önem taşımaktadır. Soylar geleneklere göre yönetilmektedir. Çözüm ve ceza sorunları da buna göre belirlenmektedir. Han'ın yönetim kuralları da haklara göre değil geleneklere göre yürütülmektedir (Ibıkeev, 1990, s.34).

Hak ve Hukuk Meseleleri

Manas destanında her birey özgür ve bağımsız sayılıp, hiçbir baskı uygulanmamaktadır. Soyların kendi aralarındaki düzensizlikler hakkında hiç söz edilmemektedir. Çünkü soyun yapısında her şey bireylerin özeliydi. Başka birilerinin mal-mülkünü ele geçirmek kahramanlık sayılıyordu.

Destanda bütün halklar aynı hakka sahiplerdi. Fakat savaş gazalarında esir alınan kişiler köle yapılmışlardır. Buna rağmen hem kölelerin, hem de özgür insanların pek farkı olmamıştır. Destanda “Köle” kelimesinin dışında aynı anlamda “Malaylar” da karşılaşılmaktadır. Malaylar hakkında pek bilgiye rastlanmamaktadır. Manas'ta sadece Cakıbin çobanı Oşpur hakkında bazı bilgiler beyan edilir. Oşpurun adıyla destanda birkaç yerde karşılaşılır. Onu, önemli toplantılara davet edip, fikrine önem vermişlerdir.

Kurulun üyeleri tabakalara ayrılmazsalar da kendi soylarının içinde “temiz kanlar” olarak ayrılmışlar: soy başkanları, soyun aksakalları, asker başçıları ve diğerleri olarak bölünmüşlerdir. Soy üyeleri aynı hakka sahip olmalarına rağmen yönetim bu “temiz kanların “ elinde olmuştur. Eğer bireyin soyu ve akrabaları yoksa onun toplumda hiçbir önemi yoktu. Kurumun üyeleri halktan ve akrabalarından destek aldıkları için onların hiçbir gücü olmamıştır. Bu destanda Almambetin hikayelerinde açıkça görülür (Mamıtbekov., Z, (1993), s. 89). Soyun her bir bireyi için diğer akrabalar da sorumluluk taşımışlardır.

Özgürlük ve eşitlik kadınların arasında da önem taşımaktadır. Fakat ataerkil toplum olduklarından, kadınlar tarafından destanda kahraman ve akil olarak bilinen Karlıgaç, Saykal, Kanıkey gibi kadınlara akıl danışılmıştır. Erkekler toplumu yönetmişler ve baskın rol almışlardır. Kadınlara evlenirken başlık parası verilmiştir. Aynı zamanda kız çocukları babasının mirasından da yararlanamamıştır.

Destanda vergi konusu ile ilgili bilgi verilmemektedir. Soyun aksakalları kendi malvarlıklarına ve savaştan kazanılan ganimetlerden paylarına düşenlere

güvenmişlerdir. Aksakallar çok zengin sayılmışlardır. Savaşta kazananlar, kaybedenlerin mal ve mülkünü kendi aralarında paylaşmışlardır. Kazanılan ganimet “ödül” olarak da verilmiştir. Destanda kahramanlar kendi kazançları ile de övünmüşlerdir. Halk sık sık savaş ortamı içinde yaşadığı için bu durum sıradan olay gibi algılanmıştır. Sürekli savaş yaşanmasına rağmen Kırgızlar’ın devamlı askeri birliği (ordusu) olmamıştır. Savaşa yetişkin erkekler katılmışlardır. Oysa kahramanlar erken yaşta savaşa katılmaya başlamışlardır. Savaşa katılmak erkekler için zorunlu olup, kahramanlık sergilemek şarttır. Savaş bittikten sonra askerler askerliğe devam etmeden sıradan hayatlarına dönmüşler; sürekli askerlik görevini sadece Manasın “40 Yiğidi” yapmıştır. Manas da her zaman onların başında olmuştur.

Gaza zamanlarında tüm soylar ve boylar birleşip büyük bir ordu oluşturmuşlar. Orduya üyeler kendi istekleri ile katılmışlardır. Soy toplulukları destanda Kırgız soyları ve akraba boyları ile birleşip, Kalmuklar’a karşı savaşmanın yöntemlerini geliştirmişlerdir. Burada da onların başında Manas vardır. Benzer örnek olarak “Büyük Gaza” döneminde Bakay’ın daha sonra da Almambetin başkanlık yaptığı anlatılmaktadır.

Destanda el sanatlarından da söz edilmektedir. Ustalar hakkında ayrı ayrı hikayeler anlatılmaktadır. Bunların dışında şarkıcılar ve falcılar hakkında da bilgi verilmektedir. Toplumun en önemli temel taşlarını aileler oluşturmuştur. Her aile bağımsız, kendi halleri ile yaşamıştır. Herkesin kendi ekonomik özgürlüğü vardır. Barış zamanlarında aileler birbirinden bağımsız yaşamışlardır. Hayvanlar ailelerin özel mülkü olmuştur. Bunun asıl kanıtı hayvanlara vurulmuş damgalarla gösterilmektedir. Her soyun kendine özel damgaları vardı. Çok zengin olanların elinde binden, bazen de 10 binden fazla hayvanı olmuştur. Bu mesele bazen bazı soyların diğer bazı soyların yerini işgal edip topraklarına el koyarak mallarını çoğaltmalarından kaynaklanmıştır. Bu olaylar çift taraflı etki oluşturmuştur. Yani bazılarının zenginleşirken diğerlerinin fakirleşerek tabaka oluşturmalarına yol açmıştır.

Moğolların üstün olduğu dönemlerde Kırgızlar’da bazı soyların otlak, yayla ve ekin yerlerinin zengin ve itibarlı adamların ellerinde olduğu gösterilmektedir. Hanın çocukları hana ait olan yerleri sahiplenmişlerdir (Otorbaev, 1990, s.43).

XIV. Yüzyılın başında İmparatorluğun yıkımı ve Moğol topluluklarının iç savaşlarının artmaları hanların ve onların oğullarının da gücünü zayıflatmıştır. Bazıları bunu fırsat bilerek yerleri özelleştirmeye başlamışlardır. Fakat zengin ve itibarlı insanların yerleri özelleştirmeleri Kırgız toplumunun sosyal yapısını değiştiremez. Çünkü bu olaylar usulüne uygun olarak yapılmamıştır. Akraba toplulukları ve onların kurumları Kırgızlar’ın devlet yapısının temelini oluşturmuştur.

Manas Destanının Kırgızlar’ın Yönetim Sistemi Üzerine Etkileri

Manas destanındaki en önemli özellik halkın dış düşmanlara karşı verdikleri mücadelenin anlatılmış olmasıdır. Bu özellik Kırgız halkı tarafından benimsenmiştir ve destanda yansıtılan tüm yönetim sistemleri de bu temel üzerine kurulmuştur. Manas destanını araştıran bilim adamlarının ortak fikirlerine göre destanda yansıtılan 7 tarihi dönem vardır.

1. Hun ve Gun Dönemi (M.Ö. XVIII-M. S.Vyy)
2. Edebi Türk ve Kırgız Dönemi (IV-IXyy)
3. Kara Hıtay ve Karahanlılar Dönemi (X-XIIyy)

4. Moğol Dönemi (XIIIyy)
5. Altın Ordu ve Diğerleri Dönemi (XV-XVIyy)
6. Cungan ve Oyrat Kalmuk Dönemi (XV-XVIIIyy)
7. Daha sonraki gelişen olaylar (XIX-XXyy) (Kayhan, 2005, S.31).

Bu yedi tarihi dönemin Kırgızlar'ın yönetim sistemlerinde oldukça önemli yeri olduğu belirtilmektedir. İlk iki dönem, mitik olarak bize bilimsel bilgiler vermemektedir. Diğer dönemlerde başta Manasın babası han Cakıbin Kırgızlar'a hanlık yaptığı döneminden başlayarak Manasın oğlu Semetey, Semeteyin oğlu Seytek, Seytekin oğlu Seyit ve devamında Asalbaça, Bekbaça, Çiğintey, Combilek ve son nesli Kenenime kadar uzanan han yönetimi anlatılmaktadır (Tokombaev, A., 1947.s.67).

Her dönemdeki tarihi olaylar, han yönetim sisteminin temelini değiştirmemiş olsa da olmazsa da savaş ve barış dönemlerinde bazı farklılıklar yaşanmıştır. Savaş dönemlerinde kahramanların ve ordu başçılarının yetkileri artarken, barış dönemlerinde sülale, soy, ve boy aksakallarının ve zenginlerinin etkisi artmıştır. Kırgızların tarihten günümüze kadar süren tüm tarihi dönemlerini yansıtan Manas destanı adeta Kırgızların yönetim sistemlerini, hak ve hukuklarını bire bir anlatan kaynak olması ile değerlidir.

Manas destanının tarihliliği hakkında Kırgız bilim adamı Bakirov “Manas Destanının Tarihliliği” adlı eserinde destanın çıkış tarihi ve dönemleri üzerinde araştırma yaparak destanın gerçek tarihi olay olduğunu ispatlamaya çalışmıştır. Bakirov'un fikrine ünlü araştırmacılar Bernştan, Auezov, Yunusaliev, Abdyrakunov, Abdildaev ve Moldobaevler de katılmaktadırlar (Bakirov, A., 1997. s.113)

Manas destanı, Orta Asya ve Güney Sibir'de ortaya çıkıp, bu bölgelerin tamamını kapsayarak büyük bir dönemi içeren destan olarak gelişmiş ve muhteviyatına komşu halkları da almıştır. Böylece bu geniş topraklarda yaşayan akraba ve komşu halkların yaşam tarzlarını yansıtan tarihi bir eser olmakla birlikte o dönemlerdeki tüm siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel bilgileri aktarın sözlü ve yazılı kaynak olarak da çok önemli yere sahiptir.

Sonuç

“Manas” destanında Kırgızlar boylar ve akraba toplulukları olarak ikiye ayrılmışlardır. Bunlar birleşip halk oluşturmuşlar ve kendi özgürlüklerini sağlamışlardır.

Her boy kendi hali ile yaşamalarına rağmen savaş dönemlerinde hemen birleşmişler, barış dönemlerinde ise boyların başında Aksakallar olup, onlar yönetmişlerdir. Toplumdaki bireyler tabakalara ayrılmamalarına rağmen boylar arasında kendilerine göre zenginlik tabakaları oluşturmuşlardır. Bunlar; boy başkanı, boy aksakalları, asker başçıları ve diğerleridir.

Destana göre örf, adet ve gelenekler hukuk meselelerinden daha önemli bir yere sahiptir. Toplumda karşılaşılan sorunlar Kırgız geleneklerine göre çözümlenmiştir. Burada geleneklerin sosyal toplum düzeninde çok önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda han da ülke yönetiminde hukuka değil geleneklere dayanmıştır.

Destanda Kırgızların yönetim yapısı özerk ve bağımsızdır. Boyların ve küçük soyların kendi toprakları ve hayvanlarının olmasından, onların ekonomik özgürlüklerinin de olduğu anlaşılmaktadır.

Akraba toplulukları ve onların kurumları Kırgızların sosyal yapısını oluşturmuştur. Diğer halklarla olan ilişkileri ise bağımsızdır.

Kaynakça

- Abdılđaev, E., (1982). “Manas Eposunun Öñügüşünün Negizgi Etaptarı”, “İlim” Frunze.
- Abdılđaev, E., (1987). Manas Eposunun İstorizmi, “İlim” Frunze.
- Abramzon, S., (1969). Manas; Geroiçeskiy Epos Kırgızskogo Naroda, “İlim”, Frunze.
- Bakirov, A., (1997). İstorizm Eposa Manas, Bışkek.
- Ibıkeev, S., (1990). “Manas” Destanındaki Sosyal ve Toplumsal Görüşler.”Ala-Too Tanı, 27 Ocak.
- Jirmunskiy. B., (1962). Narodniy Geroiçeskiy Epos, Moskova.
- Kayhan Şurubu, (2005). Manas Destanı Tarihi Tabakaları, Akçağ, Ankara.
- Karaev, N., (1990). Kamas Nama; Manas, Kırgızistan, Frunze.
- Kıdırbaeva, R., (1980). Genezis Eposa, “İlim”, Frunze.
- Kırbaşev, K., (1983). Manas Eposunun Stili, “İlim”, Frunze.
- Kırgızskiy Epos O Manase, (1985). “Nauka”, Moskova.
- Mamıtbekov., Z, (1993) “Manas” Destanındaki Kırgızların Hayat ve Savaş Mücadeleleri, ”İlim”, Frunze.
- Manas: Destan. S. Orozbekovun Varyantı, (1978) I Kitap. “Kırgızistan”, Frunze.
- Manas: Destan. S. Orozbekovun Varyantı, (1980) II Kitap. “Kırgızistan”, Frunze.
- Manasın Metin Beyanı, (1986) Frunze.
- Manastagı Elester (1941). Kırgızmambas, Frunze
- Manas Kırgızskiy Narodniy Epos, (1987). II Kitap, Taşkent.
- Manas; Kırgızskiy narodniy Epos, (1979). “Leninzdat”, Leningrad.
- Musaev Samar, (1986). Manas; Kara Söz Türündöğü Bayandama. “İlim”, Frunze.
- Musaev Samar, (1979). “Manas Destanı”. Kırgız Halkının Manevi ve Kültürel Kaynağı.”İlim”, Frunze.
- Musaev Samar, (1979). “Manas Destanı”, İlim, Frunze.
- Rahmatulin, K., (1943), Velikiy Patriot, Legendarniy Manas, “Kırgızgosizdat”, Frunze.
- Manas ve Tarih. (1990) Kırgızistan Medeniyeti. No. 50.
- Tokombaev, A., (1947). Manas; Kırgız Elinin Tarihiy Eposu, Kırgızmambas, Frunze
- Türkmen Fikret, Uraimova Şurubu, (2007). Kırgız Destanları 6. Manas Destanı. TDK Yayınları. Ankara.
- Türkmen, F., (1995). Manas Destanı Üzerine İncelemeler, Ankara.

Reflections of the Management Systems and Social Structure of Kyrgyz in the Manas Epic

Shurubu KAYHAN

Istanbul Kültür University
orcid.org/0000-0001-8712-9939
shurubukayhan@gmail.com

Extensive Summary

Introduction

Epic of Manas is one of the oldest peoples of the Kyrgyz, the literary legacy of the ancestors, and one of the sources read with pride. It is a great work that has an important and valuable place in the history of world civilizations. The Manas epic, which has an unprecedented volume, richness and a wide narrative anywhere in the world, has differentiated from other epics with these three characteristics, and has aroused great curiosity and interest in humans.

The Manas epic is a rich treasure that brings together all the traces of the events and periods that the Kyrgyzans have passed through in the past for two thousand years. This work is a didactic inheritance which combines the ways of the tradition and the tradition by remembering the past history of the people who created it and it is considered as a guide guiding the rights of the people from the rights of the people to the constitution.

In the work, it is possible to find the best examples of the daily life of the Kyrgyz people in literary form. Famous scientists within the Manas investigators, the epic genre of the life of the Kyrgyz people in the literary way because they give him the name of the life encyclopedia.

The Manas epic has always lived with the Kyrgyz. Nice dramatic historical events have turned into a literary story. As it is known, folk epics are not only a mirror of the social structure but also add the characteristics of a hero. Thus, they describe the interests and the ideal of the mass of people in an artistic way. Therefore, there is concern about the love of the country and the protection of the country behind an attack on the enemy for goods, life, place or water. Sometimes the persecutions of khans and gentlemen contribute to the epic. The heroes who have emerged from the public, have a political and social attitude. Old events are reinterpreted and transformed into a new ideology. Epic heroes are created in such epics to fight against negative characters. Maturation, birth, rapid growth, the relationship with magical powers, such as dating, are traditional motifs.

The epic of Manas reflects the history of the Kyrgyz, their struggle against their enemies, their aesthetic ability, their world view, their wars of war, their relations with other peoples, their social and spiritual worlds as a people.

Kazak scientist Chokan Valihanov says that (The epic of Manas gained literary richness in time and collected all the mythology, tales and menkibes of Kyrgyzstan at

the same time “(Bakirov, 1997, p.12). Türkolog V. Radloff uses the expression g The poetic reflection of the life and all the developments of the people inin for the epic epic of the Kyrgyz (Bakirov, 1997, p.13). Famous Kyrgyz Kyrgyz writer Cengiz Aytmatov says: Manas, the ocean üne is the life of the Kyrgyz people in their history and its contribution to the world culture Ay (Bakirov, 1997, p.113).

Conclusion

The Manas epic, the Kyrgyz were divided into tribes and relatives. They constituted the people and created their own freedoms.

Despite the fact that every size lives in their own state, they immediately unite in times of war. Although the individuals in the society did not divide into layers, they formed layers of wealth among themselves. These; The boy is like the head, oversized fad, soldiers and others.

According to the epic, customs, customs and traditions are more important than legal issues. The problems encountered in the society were analyzed according to Kyrgyz traditions. It is understood that traditions have a very important place in social society.

At the same time, the country's administration was based not on the law but on the traditions.

The structure of the Kyrgyz in the epic is autonomous and independent. It is understood that height and small lineages have their own land and animals and their economic freedoms.

Relative communities and their institutions formed the social structure of the Kyrgyz. It is independent with its relations with other peoples.